

РЕЛІГІЄЗНАВЧІ НАУКИ

УДК 279.17(091)

Doi: 10.55315/graphic.2.2021.16-24

Тематична рубрика: релігієзнавство.

ЧАСОВІ АСПЕКТИ ВІРОВЧЕННЯ СВІДКІВ ЄГОВИ: ВИТОКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ

Роман Орловський

аспірант кафедри філософії та культурного менеджменту

*Національний університет «Острозька академія»,**м. Острог, Україна*

EMail: orv1979@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6924-3866>

Анотація. У статті розглянуто витоки та розвиток пунктів віровчення Свідків Єгови, що пов'язані з певними датами та часовими періодами. Зроблено особливий акцент на поглядах Чарльза Тейза Рассела, засновника Товариства Вартової Башти. Також простежено їх модифікацію у подальшій історії релігійної організації Свідків Єгови. Охарактеризовано вчення Чарльза Рассела про Тисячолітнє царство. Висвітлено, що у цей період усьому людству буде надана можливість пізнати Божественну істину, отримати повну досконалість людської природи та вічне життя. Досліджено, що біблійна хронологія Рассела стала основою для його інтерпретації пророчих періодів книги Даниїла та визначення початку Тисячолітнього царства Христа. Не зважаючи на те, що ця хронологія мала певні відмінності від загальноприйнятого літочислення, Чарльз Рассел був переконаний в її достовірності. Висвітлено принцип, яким користувався Рассел при визначенні тривалості всіх пророчих періодів книги Даниїла. Описано важливість чіткої періодичності й дати проведення обряду Вечері Господньої. Окреслено певну невизначеність у практичних розрахунках дати Вечері Господньої за час життя Рассела та його міркування щодо можливості зміни цієї дати. Визначено погляди, які залишилися незмінними, а які були згодом піддані корекції або уточненню під час трансформації віровчення релігійної організації Свідків Єгови.

Ключові слова: Тисячолітній вік, біблійна хронологія, пророчі періоди, 14 нісана, Вечеря Господня.

TIMING ASPECTS OF THE CREED OF JEHOVAH'S WITNESSES: ORIGINS AND TRANSFORMATION

Roman Orlovskyi

postgraduate student of the department of philosophy and cultural management

*The National University of Ostroh Academy,**Ostrog, Ukraine*

EMail: orv1979@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6924-3866>

Abstract. The paper discusses the origins and development of the doctrines of Jehovah's Witnesses that relate to specific dates and times. Special emphasis is placed on the views of Charles Taze Russell, founder of the Watchtower Society. Their modification is also traced in the further history of the religious organization of Jehovah's Witnesses. The teaching of Charles Russell about the Millennial Kingdom is characterized. It is clarified that during this period all mankind will be given the opportunity to cognize Divine truth, to receive the complete perfection of human nature and eternal life. It is investigated that Russell's biblical chronology

became the basis for his interpretation of the prophetic periods of the book of Daniel, and for determining the beginning of the Millennial Kingdom of Christ. Despite the fact that this chronology had certain differences from the generally accepted chronology, Charles Russell was convinced of its reliability. The principle used by Russell in determining the duration of all the prophetic periods of the book of Daniel is highlighted. The importance of a clear periodicity and date of the rite of the Lord's Supper is described. It is outlined some uncertainty in the practical calculations to give the Lord's Supper during Russell's life, and his reasoning about the possibility of changing this date. The views were identified that remained unchanged, and which were subsequently subjected to correction or clarification during the transformation of the doctrine of the religious organization of Jehovah's Witnesses.

Key words: Millennium, biblical chronology, prophetic periods, Nisan 14, Lord's Supper.

Вступ. Християнство, як одна з найпоширеніших світових релігій, представлена трьома основними напрямками: католицизм, православ'я та протестантизм. Більшість сучасних християнських конфесій визнають свою належність до одного з цих напрямків. Проте існує низка деномінацій, які вважають себе послідовниками Ісуса Христа, однак не асоціюють себе з жодною із вказаних гілок цієї світової релігії. Такий підхід властивий групам, які сповідують християнський реставраціонізм. Еталоном свого віровчення, діяльності та організаційної структури вони вважають первісне християнство. А наступна історія християнства аж до часу виникнення своєї деномінації розглядається ними як період духовної темряви та відступлення від вчення апостолів [14]. Однією з найчисельніших деномінацій реставраціоністського напрямку є релігійна організація Свідків Єгови. Свій початок вона бере від діяльності Чарльза Тейза Рассела (1852–1916), засновника Товариства Вартової Башти, та його однодумців наприкінці XIX століття. Чарльз Рассел дав поштовх виникненню Міжнародного руху дослідників Біблії, який у 1931 році отримав назву Свідки Єгови [6, с. 42, 81–82]. Велика частина праць Рассела була присвячена есхатологічним очікуванням, зокрема інтерпретації пророчих періодів книги Даниїла та подіям, які відбуватимуться протягом Тисячолітнього царства. Також він цікавився темою біблійної хронології та визначення конкретної дати, коли доцільно звершувати обряд Вечері Господньої. Вказані пункти можна назвати часовими аспектами релігійних переконань засновника Товариства Вартової Башти, оскільки вони безпосередньо дотичні до певних дат і періодів.

Станом на 2019 рік Свідків Єгови у світі налічується 8,5 млн осіб [26]. В Україні кількість проповідників цієї релігійної течії становить 129 тисяч [27]. Однак, зважаючи на численність Свідків Єгови в Україні та світі, у вітчизняному релігієзнавстві опублікована лише невелика кількість праць, які досліджують походження та розвиток віровчення цієї релігійної організації. За таких умов набуває актуальності вивчення витоків та розвитку часових аспектів віровчення Свідків Єгови, що характеризують ідентичність цієї деномінації у сучасному релігійному світі.

Аналіз наукових джерел та літератури. Серед вітчизняних дослідників, праці яких висвітлюють віровчення Свідків Єгови, можна виділити М. Бардин [25], А. Панцир [31], П. Яроцького [28]. Однак лише праця Яроцького [28] описує не тільки самі релігійні погляди, але також описує їхнє походження. Існують праці англійських дослідників Е. Граса [3], О. Йонсона [7], Р.Кромптона [1] та А. Наймана [9], М. Пентона [12], які ґрунтовно окреслюють формування та розвиток доктринальної системи релігійної організації Свідків Єгови. Вони торкаються як поглядів засновника цього релігійного руху Чарльза Рассела, так і їхньої трансформації впродовж історії деномінації. Їхні праці аналізують особливості біблійної хронології, яку сповідує Товариство Вартової Башти й здійснюють її порівняння з загальноприйнятою хронологією. Особливо О. Йонсон [7] у своїй монографії «Переглянуті часи поган» посилається на історичні документи, археологічні та астрономічні дані. Також ці автори звертають увагу на інтерпретацію Расселом та надалі Свідками Єгови пророчих періодів книги Даниїла, а також на принцип визначення тривалості пророчих періодів «день за рік». Тема Тисячолітнього царства цими дослідниками описується здебільшого через призму хронології, і лише Р. Кромптон [1] торкається сутності цього періоду в контексті всієї теології Рассела та Свідків Єгови. Е. Грас у книзі «Апостоли заперечення» [3] звертає увагу на періодичність та дату звершення Свідками Єгови обряду Вечері Господньої. Однак дослідник не торкається опису богословських причин цього погляду та не простежує уточнювальних і дискусійних моментів щодо вирахування дати Вечері, які існували в історії

цієї деномінації.

Метою статті є розгляд витоків та розвитку часових аспектів релігійних поглядів Свідків Єгови. Для вирішення зазначеної мети необхідно виконати низку завдань: висвітлити погляди Чарльза Рассела на: а) Тисячолітнє царство; б) біблійну хронологію; в) принцип вирахування тривалості пророчих періодів книги Даниїла; г) періодичність і дату звершення обряду Вечері Господньої; виокремити уточнювальні та дискусійні моменти щодо вирахування дати Вечері Господньої, які виникали за життя Рассела; г) простежити трансформацію цих поглядів у подальшій історії релігійної організації Свідків Єгови.

Виклад основних матеріалів дослідження. Вчення про Тисячолітнє царство було одним з фундаментальних у теології Чарльза Рассела. Час, коли Христос прийде та прийме повне царювання над землею, стане початком цього періоду. Варто зазначити, що сам прихід Христа буде невидимим для людських очей [17, с. 107]. Це невидиме царювання Христа згодом буде усвідомлене не лише вірянами, але й усіма жителями планети. Видимою ознакою присутності Христа стане час великого горя по всьому світу, коли люди усвідомлять повну безпорадність своїх планів та зусиль щось змінити на краще. Усі підкоряться небесному правлінню та владі добровільно, або будуть змушені це зробити проти власної волі. Несправедливий та жорстокий світ прийде до свого кінця, а на зміну йому – «нові небеса і нова земля» (Об'явлення 21:1). Рассел упевнений, що ці біблійні терміни не потрібно сприймати буквально, оскільки вони описують новий суспільний лад. Таким чином настане кінець багатотисячолітнім стражданням народів під несправедливим пануванням різноманітних держав та імперій [18, с. 153; 16, с. 69].

Завдяки жертві Христа, нащадки Адама отримають повноту благословень в період Тисячолітнього віку. Ця перевага буде надана всім без винятку, які живими зустрінуть початок царювання Христа, і також для померлих, оскільки ті будуть повернені до життя завдяки воскресінню. З могил піднімуться усі покійні за всі віки. Воскресіння стане першим з благословень Тисячоліття [15, с. 994; 16, с. 478]. Звільнення від прокляття гріха та смерті, яке тяжіло над людством внаслідок гріха Адама, не буде миттєвим актом. Воно відбуватиметься крок за кроком упродовж Тисячоліття, оскільки й смерть поглинала людство також поступово. Ісус буде діяти в ролі Відновителя людства, щоб довести його до першопочаткового стану, яким на початку володів Адам [16, с. 373, 460].

Христос, як «Великий Лікар», буде цілювати людей від тілесних недуг та інших розладів до рівня повної досконалості людської природи. Смерть, як прокляття від переступу першої людини, не матиме владу над мешканцями землі. Усі матимуть можливість отримати повне пізнання істини, глибину божественної любові, справедливості Творця та мудрості його задуму. Не існуватиме перепон у процесі дослідження істини, і ніхто не матиме небезпеки переслідування з боку сторонніх осіб, оскільки сатана буде закутий у безодні. Через те, що доступ до чіткого розуміння істини буде доступний для всіх і кожного, ніхто не зможе сказати, що не мав можливості про неї почути. Навчальний процес відбуватиметься за сприятливих умов. У міру зростання світла істини, для неслухняних осіб будуть передбачені заходи покарання з метою виправлення [18, с. 152; 16, с. 473, 475; 17, с. 709].

Поступовий процес досягнення досконалості відбуватиметься в міру бажання самого суспільства рухатися вперед. Разом з тим, ті особи, які не матимуть бажання і вперто та свідомо не будуть просуватися до досконалості свого характеру, хоча матимуть для цього всі можливості, будуть навіки знищені ще до закінчення Тисячолітнього віку. Це вічне знищення отримало назву «Друга смерть». Ця смерть буде покаранням за свідоме противлення Богові конкретної особи, і вона не є наслідком успадкованого всіма людьми переступу праатька Адама. Таким чином, упродовж Тисячоліття не буде вмирати ніхто, за винятком свідомих грішників [16, с. 478].

Однак, при проявленні природних слабкостей та недосконалостей характеру, винуватці не вважатимуться гідними другої смерті. Ці провини вважатимуться частиною успадкованої від Адама недосконалості й покриватимуться заслугами викупної жертви Христа. Повну фізичну та моральну досконалисть слухняні люди матимуть «не раніше кінця Месіанського царювання» [16, с. 478–479].

Упродовж Тисячоліття Христос буде мати справу з кожною людиною окремо, залежно від її конкретного духовного та морального стану. Буде проявлене терпіння та милосердя до слабких та вимогливість – до більш сильних особистостей. Таким чином Христос буде підлаштовувати Себе та закони Свого Царства до

«всіляких особливостей, пороків, слабкостей» людей, які вони будуть проявляти впродовж цього часу [17, с. 114]. Разом з тим, у мірі того як недосконалості людей і їхнє незнання буде усуватися, вимоги справедливого Божого Закону ставатимуть більш суворими. Згодом Син Божий продемонструє людству «досконалий критерій божественного закону», який буде мірилом для вдосконаленого людства у кінці Тисячолітнього віку [16, с.474; 17, с. 114–115].

Як бачимо, увесь світ у цей період буде покликаний відійти від гріховних вчинків і проявити послух Божій волі. Попри це, серед оновленого суспільства можуть виявитися такі, що будуть відображати послух Божій волі і святості життя лише напоказ, водночас не маючи внутрішньої побожності. Такі не повністю віддані Богові люди зможуть досягати досконалості на «розумовому, моральному та фізичному рівні» [17, с. 122]. Вони отримуватимуть благословення Тисячолітнього віку до самого його завершення. Тоді відбудеться й останнє випробування людства. І якщо до того часу послух Божій волі не стане частиною їхніх думок та мотивації, вони не будуть придатними впадувати вічне життя після закінчення Тисячолітнього віку [17, с. 123].

Причиною останнього випробування людства стане сатана, який на короткий час буде випущений з безодні. Люди, які вперто залишатимуться ворогами Бога і Його Закону, зазнають другої смерті, з якої не має надії на воскресіння. Після останнього випробування людство, яке залишилось вірним Богові, буде досконалим та у повній єдності з Богом [18, с. 153; 16, с. 373, 455-456]. Рассел стверджує, що завдяки праці відновлення, якою буде керувати Христос, людські творіння дійдуть до досконалості, і їхні справи, слова та думки повністю відповідатимуть усім мірилам божественної досконалості. Вони відображатимуть люблячий характер Небесного Отця, будуть названі «народом Господнім» і отримають «земне Царство». Інші ж називатимуться Божими противниками й будуть знищені разом із сатаною [16, с. 474–475, 480].

Свідки Єгови впадували цей погляд Рассела на Тисячолітнє царство. Це буде Месіянське Царство: «Тоді 1000 років над землею царюватиме Ісус Христос» [32, с. 11]. Воскресіння померлих: «Мільйони померлих будуть воскресені до людського життя на землі» [32, с. 11]. Приведення людства до фізичної, моральної й духовної досконалості: «Поступово він очистить від гріха наші розуми й тіла. Ми станемо досконалими людьми, якими були Адам з Євою перед тим, як згрішили. Тоді вже не буде хвороб, старості й смерті. Хворі будуть зцілені, а особи похилого віку відмолодяться» [32, с. 11]. Важливість підкорятися правлінню Христа прослідковується у рядках: «Протягом Ісусового Тисячолітнього правління» вірні люди «чинитимуть те, чого Бог вимагатиме від них, то житимуть на землі повік. Якщо ж ні, то їх буде навіки знищено» [32, с. 11].

Біблійна хронологія. Свідкам Єгови властивий особливий погляд на час виконання певних хронологічних подій. Іноді він не збігається з датами, які подає офіційна історична наука. Цей особливий погляд на хронологію має свій початок від Чарльза Рассела. Він детально описує власне бачення на хронологію у другому розділі другого тому серії «Дослідження Святого Письма» під назвою «Біблійна хронологія». Відлік часу історії людства починається від створення Адама, а шоста тисяча років закінчується у 1872 р. н.е. Сам цей підрахунок мав для Чарльза Рассела велике значення, оскільки він вказував на початок обіцяного Тисячолітнього віку і процесу відновлення людства до початкового стану. Таким чином, релігійний лідер стверджує: «З 1872 р. н. е. ми хронологічно увійшли в сьому тисячу років або Тисячоліття». Його початок буде відзначений «руйнуванням царств цього світу і встановленням Божого Царства під усіма небесами» [18, с. 33].

Крім вказівки на дату настання Тисячоліття, ця біблійна хронологія має велике значення як основа для дослідження пророчих періодів. Вона узгоджує різні пророчі видіння, що стосуються Царства Христа, оскільки показує послідовність і відповідний час початку та кінця цих установлених часових відрізків. Хронологія є «рукою або ручкою», з допомогою яких всі пророчі хронологічні періоди як «виймки або виступи ключа, утримуються разом і приводяться в дію» [18, с. 33, 41]. Рассел порівнює свою хронологію з загальноприйнятою хронологією єпископа Ушера у протестантському світі. Різниця між ними складає 124 роки [18, с. 51]. Він вказує, що найбільше на цю різницю вплинули такі факти:

1. «Ушер датує сімдесят років спустошення на вісімнадцять років раніше» [18, с. 52]. Єпископ рахує початок Вавилонського полону у рік, коли був полонений пророк Даниїл. Тоді як Рассел називає

початком полону повалення з престолу Седекії, останнього правителя Юдейського царства [18, с.52].

2. Також різницю в сто років релігійний лідер вбачає через помилку переписування біблійних манускриптів у 1 Царів 6:1. У тому біблійному уривку зазначено, що четвертий рік царювання Соломона припадав на 480 рік від часу виходу Ізраїльського народу з Єгипту. Але Рассел вважав, що у тому місці повинно бути зазначено період у 580 років. А вказане число у біблійному тексті він вважав «помилкою, яка була допущена при переписуванні.» [18, с. 53].

Хронологія єпископа Ушера вказувала, що першим роком нашої ери був 4005 рік від створення Адама. Зі свого боку, Расселл стверджував, що першим роком нашої ери був 4129 рік від Адама [18, с. 53-54].

Ще одна особливість хронології Рассела торкається часу народження Ісуса Христа. Серед учених поширена думка, що Ісус Христос народився «на чотири роки раніше встановленого року нашої ери, тобто в 4 році до н. е.». З погляду засновника Товариства Вартової Башти, Христос народився «на рік і три місяці раніше нашої загальноприйнятої ери (н. е.)», а саме – в жовтні 2 року до н. е. [18, с. 55].

Щодо датування початку 70 пророчих тижнів (Даниїла 9:24–27), Рассел тримався альтернативного погляду. Так, згідно з офіційними історичними даними, 20 рік правління Артаксеркса Логінмана, царя Мідо-Перської імперії, припадав на 444 рік до н.е. При цьому Рассел стверджував, що той рік царювання монарха відповідав даті 455 рік до н.е. [18, с. 67]. Сьогодні Свідки Єгови притримуються тієї самої хронології, яку започаткував Чарльз Расселл. Лише були додані два уточнення.

1. Товариство Вартової Башти стверджує, що в хронології Рассел не звернув увагу на той факт, що «між роками “до нашої ери” і роками “нашої ери” не було нульового року» [29, с. 105]. Ця обставина пізніше був врахована Свідками Єгови, і вони, знаючи про відсутність нульового року, підкоректували дати подій, які відбулися «до нашої ери». Так, наприклад, Расселл вважав, що Єрусалим був зруйнований вавилонянами у 606 рік до н. е., а сьогодні релігійна організація наголошує, що це був саме 607 рік до нашої ери [29, с. 105].

2. Також у 1943 році Товариство Вартової Башти відмовилось від «вставки 100 років в період Суддів» [2, с. 209]. У результаті ця зміна вплинула на початок сьомої тисячі років існування людства. Вона перемістилася «в десятиліття 1970-х років» [2, с. 209].

Релігійна організація Свідків Єгови продовжує оперувати такими термінами, як «біблійна хронологія» та «світська хронологія». Першою притримується ця деномінація, а остання – прийнята історичною наукою. Свідки Єгови наполягають на тому, що «не слід сумніватися в точності біблійної хронології лише тому, що з нею розходяться деякі світські джерела» [4, с. 150]. Вони переконані, що «біблійна хронологія надійніше світської» [5, с.1109].

Принцип визначення тривалості пророчих періодів книги Даниїла. Завдяки знайомству з незалежним адвентистським проповідником Нельсоном Барбуром, Чарльз Рассел перейняв у нього вирахування пророчих періодів книги Даниїла [6, с. 46-47]. Відштовхуючись від пояснення 70 пророчих тижнів (Даниїла 9:24–27), які вказували на події Першого приходу Христа, Расселл виводить наступний принцип. «Ці 70 тижнів, або 490 днів, представляють 490 років – кожен символічний день представляє рік» [18, с. 65]. Оскільки це пророцтво мало своє чітке виконання, то релігійний лідер розглядає його як принцип вирахування тривалості решти пророчих періодів цієї біблійної книги. Таким чином, до всіх інших числових пророцтв книги Даниїла, на думку Рассела, потрібно також відносити принцип «день за рік» [18, с. 65].

Зрештою, він визначив хронологічне завершення періодів «семи часів» «часу, часів та пів часу» або «1260 днів», «2300 вечорів-ранків», «1290 днів» та 1335 днів (Даниїла 4; 7; 9; 12). Таким чином, у його пророчій схемі були наступні дати 1799, 1829, 1846, 1874, 1914 рр. [18, с. 90; 19, с. 64–69, 82–84, 105–108]. У 1929 році, через 13 років після смерті Чарльза Тейза Рассела, Товариство Вартової Башти відмовилось від більшості інтерпретацій цих періодів [8]. Однак використання принципу «день за рік» залишилось, хоча він став застосовуватись лише вибірково.

Так, у відповідь на питання: «Чому Свідки Єгови іноді вираховують пророчий час, виходячи з принципу «день за рік», а в інших випадках дні інтерпретуються буквально?», деномінація заявила: «Той факт, що існує правило «кожен день за рік», як записано в Єзекіїла 4:6, не означає, що ми можемо довільно застосовувати

це правило в кожному контексті в Біблії... Контекст в кожному випадку вкаже, чи є проміжок часу образним або буквальним» [13, с. 62].

Отже, за керівництва президента Товариства Вартової Башти Джозефа Рутефорда відбувся перегляд використання принцип «день за рік» для пророчих періодів книги Даниїла. Це правило продовжує застосовуватися лише щодо «70 тижнів» та «семи часів» (Даниїла 4; 9). Свідки Єгови звертають увагу на подібність біблійних книг Єзекіїля та Даниїла. Було підмічено, що ці пророки були «сучасниками» та «в їхніх книгах зустрічаються схожі вирази». Пророцтво Єзекіїля містить вираз «день за рік», тобто «день з пророцтва відповідав року під час виконання». Далі, маючи на увазі цей принцип, вони зберігають його актуальність для часових відрізків двох пророцтв книги Даниїла: «Даниїл у пророцтві про Царство казав про закутого в кайдани пні й вказав, скільки часу має пройти до зняття пут (Дан 4:23). В іншому пророцтві Даниїла, про 70 тижнях, що відносяться до приходу Вождя Месії, день теж відповідав році у виконанні (Дан 9: 24-27)» [4, с. 793].

Таким чином, Свідки Єгови дотепер роблять наголос на пророцтві про «сім часів», які закінчуються у 1914 році, використовуючи до нього вищезазначений принцип. Цей рік вони інтерпретують як закінчення «часів поган» (саме таким чином ту дату інтерпретував Расселл) та початок «останніх днів» і «невидимої присутності Христа». Також цей принцип застосовується до виконання 70 пророчих тижнів як періоду, який вказує час Першого приходу Христа. Ці дві інтерпретації залишились без змін від часів Чарльза Рассела [6, с. 132–137].

Дата проведення Вечері Господньої. Чарльз Рассел наголошував, що служіння Вечері Господньої потрібно звершувати лише один раз в рік. Цей обряд повинен відбуватися «чотирнадцятого дня першого місяця за юдейським розрахунком» [17, с. 469–470]. Це був день заколєння пасхального агняця, який передував юдейському святу Пасхи. Саме тоді «наш Господь помер як прообразний Пасхальний Агнець», взявши на себе гріхи світу. Рассел вважав, що це був найбільш слушний час для жертвовної смерті Христа, яка стала кульмінацією Його служіння, яке Він розпочав від Свого хрещення в річці Йордан [17, с. 461].

Коментуючи слова апостола Павла з 1 Коринтян 11:26, Рассел дійшов висновку, що апостоли Христа усвідомлювали значення цього свята для християн. Його зміст полягав у тому, що пасхальний хліб став представляти розіп'яте тіло Христа, а чаша з вином – Його пролиту кров. Виконання цього обряду було свідченням віри у викуплення, звершене Христом, та «містить в собі нашу участь, тобто спільність з Ним у Його жертві» [17, с. 469]. Вечеря Господня повинна звершуватись не лише до часу початку невидимої присутності Христа, який, на думку Рассела, відбувся у 1874 році. Цей обряд досягне своєї кульмінації лише тоді, коли один за одним усі члени його Церкви не будуть зібрані до Нього, щоб там, у небесах, у присутності прославленого Господа Ісуса ще більшою мірою взяти участь з Ним у цій Вечері, де вона буде «новою в Царстві» [17, с. 465, 469].

Це щорічне згадування Голгофської жертви, яке було запроваджене Ісусом Христом та якого дотримувались перші християни, «було останнім часом відновлено» в останні часи, тобто в період діяльності Чарльза Рассела та його однодумців [17, с. 470]. Також релігійний лідер вважав, що важливо дотримуватись не тільки дати Вечері, але і навіть часу доби. Оскільки назва самого обряду говорить, що він повинен відбуватися саме у вечірні години [10, с. 87].

На практиці, за життя Рассела, спосіб вирахування дати Вечері Господньої іноді давав двозначні результати. Це було пов'язано з тим, що час появи фаз Місяця, згідно з даними юдейського календаря та згідно з інформацією астрономічних обсерваторій, часом давав певну розбіжність. Нерідко у цьому випадку Рассел віддавав перевагу даним юдейського календаря [11; 24, с. 20; 20, с. 67]. Одного разу, у 1899 році, при призначенні певної дати згодом було визнано хибність розрахунку [21; 22].

Однак, приведемо неординарний факт з життя Рассела щодо цієї теми. Послідовно виступаючи за проведення Вечері Спомину виключно один раз в рік, він припустив, що можна змінити дату її проведення. У 1907 році він звернув увагу на події Великого тижня, який відзначала католицька церква. Рассел вважав, що ця традиція послідовно та хронологічно правильно відтворювала дні останнього тижня земного життя Христа. Наприклад, смерть Христа припадала на Велику П'ятницю, його воскресіння – на Пасхальну неділю.

Рассел і дехто з його однодумців були схильні відзначати Вечерю Господню щорічно «в ніч четверга,

яка була найближчою до повномісяччя після дня весіннього рівнодення». У цьому вони вбачали такі переваги:

1. Відзначення Вечері Спомину у «Великий Четвер» сприяло б усуненню упереджень з боку інших християн до дослідників Біблії.
2. Таким чином можна засвідчити більшій кількості людей про свої погляди та привернути їхню увагу до забутих біблійних тем.

Але Рассел не пішов на такий крок, оскільки вважав, що він не буде одноставно схвалений усіма його однодумцями [23, с. 37]. Свідки Єгови послідовно дотримуються цього погляду Чарльза Рассела на дату і періодичність відзначення Вечері. Лише, як вони зазначають, з часом метод розрахунку цієї дати став більш точнішим [6, с. 242]. «Дата відзначення Спомину відповідає даті святкування Пасхи, яка вказана в Біблії» Це «14-й день першого місяця за місячним календарем» [30, с. 69–70]. «Пасху відзначали один раз на рік, тому й Спомин треба відзначати раз на рік» [33, с. 16].

Висновки. Значне місце у теології Свідків Єгови займають погляди, які стосуються певних дат та часових періодів. Ці релігійні переконання торкаються як есхатології, так і прагнення до реставраціонізму. Інтерес до дат та часових періодів був проявлений Чарльзом Тейзом Расселом, засновником Товариства Вартової Башти.

Зі змісту його праць можна виокремити наступне. Під час Тисячолітнього царства Христа відбудеться припинення діяльності всіх державних урядів. На землі відбудеться воскресіння всіх померлих, як добрих, так і злих. Людство буде звільнене від покарання за гріх свого прабатька Адама і матиме можливість прийняти Божу істину. В цей час сатана буде скутий у безодні й не матиме змоги завдавати шкоду. Поступово під правлінням Ісуса Христа слухняні люди досягнуть фізичної, розумової, моральної та духовної досконалості. У кінці Тисячолітнього віку сатана буде звільнений на короткий термін, і настане час останнього випробування людства. Тоді ті, хто не прагнув до життя згідно з Божою волею, разом з сатаною будуть піддані Другій смерті, після якої немає воскресіння. А слухняні Богові люди досягнуть повної досконалості та примирення з Богом і втішатимуться вічним життям на землі, яке від початку було обіцяне Адаму.

Біблійна хронологія була основою для вирахування пророчих періодів Біблії, а також вказувала на рік, коли починається Тисячолітнє царство. Ця хронологія мала відмінності від загальноприйнятої. Однак Чарльз Рассел наголошував саме на достовірності свого літочислення, а загальноприйняте вважав помилковим. Чарльз Рассел у розрахунку числових пророчих періодів користувався принципом «день за рік». Цей принцип він застосував до усіх без винятку пророчих періодів книги Даниїла. Рассел був переконаний, що служіння Вечері Господньої допустимо звершувати лише один раз на рік. Цією датою є чотирнадцятий день місяця нісан згідно з юдейським календарем. Саме того дня відбулася смерть Христа на Голгофі. Релігійний лідер вважав, що такою була практика християн апостольських часів.

За життя Рассела вирахування 14 нісана часом нарапляли на труднощі. Примітним є випадок 1908 року, коли Рассел з певних причин був схильний до перенесення цієї дати на «Великий Четвер», згідно з календарем католицької церкви. Релігійна організація Свідків Єгови залишила незмінними певні пункти доктринальних ідей Чарльза Рассела. А деякі з них зазнали трансформації, зокрема: були внесені певні уточнення в «біблійну хронологію»; принцип «день за рік» до пророчих періодів книги Даниїла став застосовуватись вибірково; метод розрахунку 14 нісана став точніший, а саме: не було пропозицій щодо перенесення дати Вечері Господньої.

Список використаної літератури

1. Crompton R. G. The origins and development of the watch tower doctrine of the millennium: Master thesis. Durham, 1993. 312 p. URL: <http://etheses.dur.ac.uk/5685/> (date of access: 13.05.2021).
2. God's Kingdom of a Thousand Years Has Approached. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1973. 412 p.
3. Gruss E. C. Apostles of Denial: An Examination and Expose of the History, Doctrines and Claims of the Jehovah's Witnesses. 11th ed. Newhall, Ca: Presbyterian and Reformed Publishing Company, 1986. 324 p.
4. Insight On The Scriptures. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1988. Vol. 1. 1277 p.

5. Insight On The Scriptures. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1988. Vol. 2. 1276 p.
6. Jehovah's Witnesses-Proclaimers of God's Kingdom. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1993. 750 p.
7. Jonsson C. O. The Gentile Times Reconsidered. 4th ed. Atlanta: Commentary Press, 2004. 559 p.
8. Locating the Time. The Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1929. Vol. 50, no. 23. P. 355–361.
9. Nyman A. Astounding Errors: The Prophetic Message of the Seventh-Day Adventists and the Chronology of Pastor C. T. Russell in the Light of History and Bible Knowledge. 1914. 419 p.
10. Our «Passover» Memorial. Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1905. Vol. 26, no. 6. P. 86–88.
11. Our Passover. Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1881. Vol. 2, no. 11. P. 6–7.
12. Penton M. J. Apocalypse Delayed: The Story of Jehovah's Witnesses. 3rd ed. Toronto: University of Toronto Press, 2015. 547 p.
13. Questions From Readers. The Watchtower Announcing Jehovah's Kingdom. 1957. Vol. 78, no. 2. P. 62.
14. Robinson B. A. The Restorationist Movements: Groups of unrelated denominations. Religious Tolerance. URL: <https://www.religioustolerance.org/chrrest.htm> (date of access: 12.07.2021).
15. Russell C. T. The Plan of the Ages. Brooklyn : International Bible Students Association, 1923. 350 p.
16. Russell C. T. The At-One-Ment Between God and Man. Brooklyn : International Bible Students Association, 1923. 490 p.
17. Russell C. T. The New Creation. Brooklyn: International Bible Students Association, 1923. 729 p.
18. Russell C. T. The Time Is at Hand. Brooklyn: International Bible Students Association, 1923. 366 p.
19. Russell C. T. Thy Kingdom Come. Brooklyn: International Bible Students Association, 1923. 380 p.
20. The coming Anniversary Supper. Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1898. Vol. 19, no. 5. P. 67–74.
21. The date for the Memorial Supper. Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1899. Vol. 20, no. 2. P. 18.
22. The date for the Memorial Supper. Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1899. Vol. 20, no. 3. P. 34.
23. The Passover in the first month. Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1908. Vol. 29, no. 3. P. 35–37.
24. The Passover Memorial, April 8, 1906. Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence. 1906. Vol. 27, no. 2. P. 20–22.
25. Бардин М. Апокаліптичні очікування в сучасній релігійній літературі Свідків Єгови та Адвентистів сьомого дня (порівняльна характеристика). Схід. 2017. № 3. С. 53–57.
26. Звіт за 2019 рік. Онлайн-бібліотека Товариства «Вартова башта». URL: <https://wol.jw.org/uk/wol/d/r15/lp-k/1102019611> (дата звернення: 13.07.2021).
27. Звіт про служіння в країнах і територіях. Онлайн-бібліотека Товариства «Вартова башта». URL: <https://wol.jw.org/uk/wol/d/r15/lp-k/1102019612> (дата звернення: 13.07.2021).
28. Історія релігії в Україні: у 10-ти т. Київ-Дрогобич: Сурма С, 2008. Т. 6: Пізній протестантизм в Україні: п'ятидесятники, адвентисти, Свідки Єгови / ред. П. Л. Яроцького. 632 с.
29. Об'явлення. Його величний апогей вже близько!. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 1995. 320 с.
30. Організовані, щоб виконувати волю Єгови. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 2019. 222 с.
31. Панцир А. Порівняльний аналіз онтологічних доктрин мормонів та Свідків Іегови. Релігія та соціум. 2017. № 3-4. С. 166–174.
32. Чого Бог вимагає від нас?. Brooklyn: Watchtower Bible and Tract Society, 2006. 32 с.
33. Як належить відзначати день смерті Ісуса Христа? Вартова башта оголошує Царство Єгови. 2012. Т. 133, № 5. С. 16–17.